

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛОДОВИХ ТА НІШЕВИХ КУЛЬТУР В ОЗЕЛЕНЕННІ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Бойко Т.О., к.біол.н.

Яготин Є.О., магістрант

Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький

Наша країна традиційно вирощує зернові та технічні культури. Однак в умовах зміни клімату, виснаження наявних ресурсів вирощуванням монокультур вимагає не лише освоєння нових культур, а також переорієнтації ринків збуту. Термін «нішеві культури» введений нещодавно. Ці ті культури, які протягом багатьох років вже вирощуються в Україні, однак у невеликій кількості для особистих потреб. На ринку нішевими культурами називають «культури, на які є ситуативний або постійний підвищений комерційний або соціальний попит, або продукцію, якої потребує вузький сегмент споживачів» [1].

В озелененні урбанізованих територій півдня нашої країни з середини ХХ-го сторіччя традиційно використовувались плодови, ягідні, горіхові, лікарські та ефіроолійні рослини [2-3, 12]. Часто це було пов'язане з недостатньою кількістю якісного посадкового матеріалу декоративних деревних та трав'янистих рослин. Сьогодні ці культури використовуються в міських посадках у якості екзотів [4]. На вулицях міст та містечок півдня України протягом останніх 10-15 років почали з'являтися такі рослини як амарант, інжир, мушмула японська, лаванда та лавандин, ксантоцерас горобинолистий тощо [5-9, 11]. Ці рослини відносяться до категорії нішевих культур. Масштабне вирощування таких культур економічно не вигідне та пов'язане з великими ризиками [10]. Тому за їх вирощування беруться невеликі фермерські господарства та садівники-любители. Зважаючи на те, що ці рослини поєднують у собі як цінні поживні, лікарські якості з декоративними, необхідно з'ясувати можливість застосування плодових та нішевих культур в озелененні.

Попередніми дослідженнями нами визначено, що в озелененні урбанізованих територій півдня України ростуть 42 види нішевих культур [11]. Серед них можна виділити плодово-ягідні, лікарські, горіхові та пряні культури. Серед них зерняткові (9 видів, 11,1 %) – айва японська, горобина берека, глід, чорна і червона смородина, агрус, мушмула японська, амарант; кісточкові (14 видів, 33,3 %) – дереза, зизифус, кизил, вишня повстяна, алича тощо; ягідні (21 вид, 50,5 %) – жимолость їстівна, обліпіха, актинідія, лимонник китайський, магонія, барбарис, шовковиця біла та шовковиця чорна, кудранія, інжир, азимина тощо; горіхові (7 видів, 16,7 %) – мигдаль, каштан їстівний, горіх волоський, горіх серцевидний, ксантоцерас горобинолистий, (чекалкін горіх), ліщина, горіх пекан.

Декоративні якості нішевих культур дозволяють їх широко використовувати в озелененні. Оскільки серед нішевих культур є рослини різних життєвих форм, то їх можна застосовувати в різних типах посадок. Як поодинокі рослини-солітери застосовують *Morus alba* L., *Morus nigra* L., *Mespilus japonica* (Thunb.), *Corylus avellana* L., *Xanthoceras sorbifolium* Bunge, *Sorbus torminalis* (L.) Crantz, *Juglans regia* L., *Cydonia oblonga* Mill.. Їх також можна формувати у формі кордонів та пальмет, ефективно використовуючи у вертикальному озелененні. Такі форми крони дозволяють раціонально використовувати площу. Формовані рослини добре адаптуються в умовах аридного клімату, не хворіють, рясно плодоносять, а такі посадки значно полегшують догляд за ними. Ці дерева високодекоративні, частина з них довговічні, невибагливі до умов місцезростання, що відповідає вимогам зеленого будівництва. В якості живоплотів та бордюрів можливо застосовувати *Berberis vulgaris* L., *Aronia melanocarpa* (Michx.) Elliot., *Lonicera edulis* Turcz. ex Freyn, *Lycium chinense* Mill., *Mahonia aquifolium* Nutt., *Lavandula angustifolia* Mill., *Lavandula latifolia* Medic., *Asparagus officinalis* (L.). В клумбах та рабатках використовуються *Physalis ixocarpa* Brot. ex Hornem., *Mentha piperita* L., *Melissa officinalis* L., *Origanum majorana* (Moench.), *Echinacea purpurea* L.) Moench, *Ipomoea batatas* L., *Hyssopus officinalis* L.

Література

1. Володін С. Методичні засади фастплант-технологій швидкого виробництва нішевих культур. *Agricultural and Resource Economics*. 2017. Т. 3. № 4. С. 43–56.
2. Бойко Т. О., Кострицька К. О., Дементьєва О. І. Особливості вирощування *Juglans regia* L. в умовах Херсонської області. *Таврійський науковий вісник*. 2019. №108. С. 218-223.
3. Бойко Т. О., Лаханська Д. В. Використання нішевих культур в озелененні міста Херсон. The driving force of science and trends in its development: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference, August 20, 2021. Coventry, United Kingdom: European Scientific Platform, 2021. Vol. 1. P.70-73.
4. Бойко Т. О., Бойко П. М. Нові підходи до озеленення Херсону у поствоєнний період як основи формування сталого розвитку регіону. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні Херсонщини*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 26–28 квітня 2023 р. Херсон, 2023. Том 1. С. 44-47.
5. Дементьєва О., Бойко Т. Особливості застосування лікарських рослин в оформленні квітників міста Херсон. *Таврійський науковий вісник*. 2021. №118. С. 333-339.
6. Омелянова В. Ю., Котовська Ю. С. Ботанічна характеристика та агробіологічні особливості ехінацеї пурпурової в контексті використання виду для міського озеленення в умовах Південного степу України (оглядова). *Зрошуване землеробство*. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. С.184-188.

7. Марковська О. Є., Стеценко І. І. Перспективна ефіроолійна культура для півдня України – Лавандин (*Lavandula hybrida* Reverchon): матер. міжнар. наук.-практ. конф., 20 лист. 2019 р. Дніпро, 2019. С. 306.

8. Марковська О. Є., Свиденко Л. В., Стеценко І. І. Порівняльна оцінка морфометричних показників і господарсько цінних ознак *Lavandula angustifolia* Mill. та *Lavandula hybrida* Rev. *Наукові горизонти*. 2020. № 02 (87). С. 24–31.

9. Омелянова В. Ю., Афанасієвська І. С. Особливості застосування *Morus alba* L. та *Morus nigra* L. у захисних насадженнях Херсонської області : ХДАЕУ, 2021.

10. Меженський В. М., Меженська Л. О., Мельничук М. Д., Якубенко Б. Є. Нетрадиційні плодові культури (рекомендації з селекції та вирощування садивного матеріалу). Національний університет біоресурсів і природокористування України. К. : Фітосоціоцентр, 2012. 80 с.

11. Воіко Т. О., Воіко Р. М., Dvorna A. V. Analysis of the use of fruit and nice cultures in greening of the Kherson region. *Taurida Scientific Herald*. 2023. №128. 333-338.

12. Yukhnovskyi V., Zibtseva O. Normalization of green space as a component of ecological stability of a town. *Journal of Forest Science*. 2019 (11). 65. P. 428–437.

ВИРОЩУВАННЯ ПІДЩЕПНОГО ТА ПОСАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ *DIOSPYROS L.*

Грабовецька О.А., к. біол. н.

Свиридовський В.М., к. с.-г. н.

Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства, м. Одеса,
Україна

Біоекологічне різноманіття є світовим надбанням надзвичайної цінності для теперішніх і майбутніх поколінь в епоху науково-технічного прогресу, що супроводжується погіршенням екологічних умов. Впровадження нових видів рослин у поєднанні з інтегрованою системою агротехніки дають можливість звести до мінімуму використання пестицидів і одержати екологічно чисту продукцію. Особливо актуальним є питання введення в культуру та освоєння нових видів рослин, і зокрема малопоширених плодових, що пов'язано з глобальною зміною клімату в останні десятиріччя [1].

На основі багаторічних комплексних досліджень сформовано адаптований сортимент для поліпшення складу та підвищення зимостійкості, засухостійкості існуючих малопоширених плодових. Доведена можливість їх використання.

Віргінська хурма походить з горних лісів південно-західних районів США. Її природній ареал від Флориди до штату Коннектикут і на захід до